

L'Observatori Social de "la Caixa" analitza fenòmens i tendències socials

Experts defensen la creació d'una renda bàsica universal per reduir les desigualtats socials a Espanya

- L'informe *Reforçar el benestar social. De l'ingrés mínim a la renda bàsica*, publicat per l'Observatori Social de "la Caixa", recull l'anàlisi d'una desena d'experts sobre la situació social a Espanya i sobre la capacitat de les ajudes i els subsidis existents de garantir uns ingressos mínims a tots els ciutadans, amb l'objectiu de reduir la pobresa i la desigualtat.
- L'estudi, dirigit per Jordi Sevilla, economista i exministre, conclou que és urgent emprendre una reforma en profunditat del nostre sistema de protecció social per adequar-lo a les noves necessitats socials i econòmiques. En aquest sentit, l'informe recull una proposta concreta de renda bàsica universal que assegurí un mínim nivell d'ingressos per satisfer les necessitats més bàsiques de tot individu.
- Espanya ha experimentat en l'últim decenni un increment important dels nivells de desigualtat, fins a esdevenir el país de la Unió Europea on aquesta desigualtat ha augmentat més. La pobresa infantil i juvenil concentren les dades més preocupants. Espanya és el tercer país de la Unió Europea amb la ràtio més alta de treballadors pobres (13 %), i una de cada quatre llars espanyoles amb menors està en risc d'exclusió.
- Segons dades de la Comissió Europea, Espanya és, juntament amb Itàlia, el país on les transferències socials beneficien menys les rendes més baixes, i és un dels sistemes fiscals que generen menys redistribució. El decil més pobre de renda rep solament el 4 % de totes les transferències monetàries del sector públic. A més, segons el Servei Públic d'Ocupació Estatal (SEPE), actualment quatre de cada deu persones en atur han esgotat els seus subsidis i prestacions.

Departament de Comunicació de "la Caixa"

Andrea Pelayo: 934 044 087 / 618 126 685 / apelayo@fundaciolacaixa.org

Marina Teixidó: 934 044 092 / 608 099 023 / mteixido@fundaciolacaixa.org

Sala de Premsa Multimèdia: <http://premsa.lacaixa.es/obrasocial/>

 [FundlaCaixaCAT](https://twitter.com/FundlaCaixaCAT) #ObservatoriSociallaCaixa

Madrid, 25 de setembre de 2019. Jaume Giró, director general de la Fundació Bancària "la Caixa", i Jordi Sevilla, economista i exministre d'Administracions Públiques (2004-2007), han presentat aquest matí a CaixaForum Madrid l'estudi *Reforçar el benestar social. De l'ingrés mínim a la renda bàsica*, publicat per l'Observatori Social de "la Caixa".

L'informe, coordinat i dirigit per Jordi Sevilla, i en el qual han participat una desena de destacats experts, conclou que és urgent emprendre una reforma en profunditat del nostre sistema de protecció social per adequar-lo a les noves necessitats socials i econòmiques. Així doncs, recull anàlisis i propostes amb l'objectiu de reduir la pobresa i les desigualtats socials a Espanya.

Noves desigualtats a Espanya

En línies generals, l'estudi reflecteix que Espanya ha experimentat en l'últim decenni un **increment important dels nivells de desigualtat**, fins a esdevenir el país de la Unió Europea on aquesta desigualtat ha augmentat més. La crisi econòmica i les polítiques d'austeritat desplegades per les administracions han generat un nou patró de pobresa al nostre país. Al mateix temps, els mecanismes tradicionals de l'estat del benestar espanyol, vinculat a trajectòries laborals estables i a forts elements contributius a través del sistema de pensions, han deixat nombrosos col·lectius socials exclosos del seu camp de protecció. Parlem del **34 % de persones en atur de llarga durada** (més de dos anys) que no aconsegueixen reincorporar-se al mercat laboral; del **26,6 % de la població en risc de pobresa o exclusió social**; de **tres de cada deu menors de 16 anys que viuen per sota del llindar de la pobresa**, o d'un mercat laboral incapaç de treure de la pobresa fins i tot les persones que tenen feina, amb el **13 % de treballadors pobres**.

Els factors que els experts identifiquen com a claus per entendre l'evolució recent de les desigualtats a Espanya són quatre: desigualtat en el mercat de treball, desigualtat generacional, desigualtat fiscal i desigualtat generada pel canvi tecnològic (que, segons els autors, encara és aviat per avaluar).

- **Desigualtat laboral: desocupació i treballadors pobres**

El treball és la font principal de renda de la població, de manera que examinar l'accés i la qualitat de l'ocupació és una de les claus explicatives de la desigualtat econòmica. Les taxes de desocupació van créixer de forma molt acusada durant la crisi i, malgrat la recuperació, són encara lluny dels nivells previs a aquesta.

Departament de Comunicació de "la Caixa"

Andrea Pelayo: 934 044 087 / 618 126 685 / apelayo@fundaciolacaixa.org

Marina Teixidó: 934 044 092 / 608 099 023 / mteixido@fundaciolacaixa.org

Sala de Premsa Multimèdia: <http://premsa.lacaixa.es/obrasocial/>

 FundlaCaixaCAT #ObservatoriSociallaCaixa

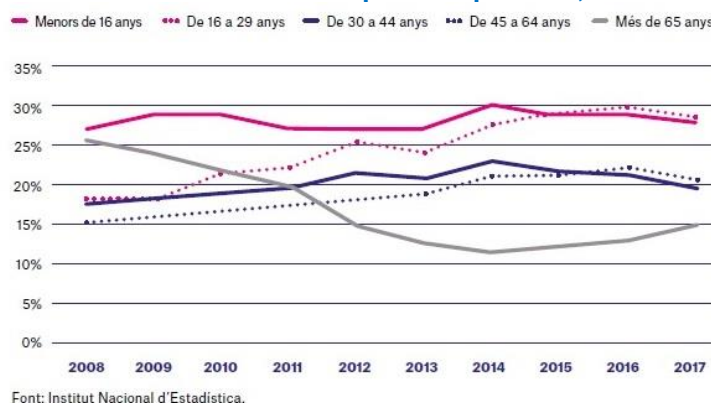
Les dones, els joves i les persones en atur de més de 45 anys no qualificats són els col·lectius amb més dificultats per trobar una feina. Això genera una **desocupació de llarga durada** que representa un veritable desafiament per a les administracions. Segons dades de l'últim informe del **Servei Públic d'Ocupació Estatal (SEPE, setembre del 2019)**, **actualment quatre de cada deu persones en atur a Espanya no reben cap ajuda** un cop esgotats els seus subsidis i prestacions.

La crisi ha deixat també un increment de la desigualtat salarial, i ha castigat particularment les rendes més baixes. El resultat d'aquest procés ha suposat un augment de la taxa de treballadors pobres, que són els que, malgrat tenir una feina, estan per sota del límit de la pobresa. El 2016, **el 13 % dels treballadors vivien per sota del nivell de la pobresa**, i Espanya era **el tercer país de la Unió Europea amb la ràtio més alta de treballadors pobres**, després de Romania i Grècia.

- **Desigualtat generacional: la pobresa infantil i juvenil**

Un dels factors determinants del canvi experimentat en les nostres condicions socials, segons els autors, és el que s'ha produït en l'estructura generacional de la pobresa. A l'inici de la crisi, els més grans de 65 anys eren un dels sectors poblacionals amb una taxa més alta de pobresa relativa. Actualment, s'han intercanviat els papers i **la pobresa infantil ha despuntat com el problema principal de la desigualtat a Espanya**, que en els últims anys de la recuperació ha estat especialment cruel amb els menors de 30 anys. La presència d'infants a les llars incrementa el risc de pobresa, ja que **quatre de cada deu estan en risc de pobresa**.

Gràfic 1. Taxa de risc de pobresa per edat, 2008-2017

La pobresa en les etapes primerenques és l'obstacle principal per a la igualtat d'oportunitats al llarg de la vida. Segons un estudi de l'OCDE, a Espanya, una família

Departament de Comunicació de "la Caixa"

Andrea Pelayo: 934 044 087 / 618 126 685 / apelayo@fundaciolacaixa.org

Marina Teixidó: 934 044 092 / 608 099 023 / mteixido@fundaciolacaixa.org

Sala de Premsa Multimèdia: <http://premsa.lacaixa.es/obrasocial/>

 FundlaCaixaCAT #ObservatoriSociallaCaixa

pobra necessitarà **quatre generacions per aconseguir arribar a la classe mitjana**, una xifra menor que la mitjana de l'OCDE, però el doble de la de països com Dinamarca (OCDE, 2018). Contribueixen a aquesta situació la desocupació juvenil i la precarietat a la feina, que fan que **la pobresa relativa per als joves s'hagi incrementat en més de deu punts del 2008 al 2017**, de manera que és el grup poblacional amb un risc més alt. **Els treballadors de menys de 30 anys són el 16 % de la població, però representen el 33 % dels treballadors amb contracte temporal.**

Gràfic 2. Taxa de temporalitat per trams d'edat, 2018

Font: Institut Nacional d'Estadística.

A Espanya, el 2015, **un de cada quatre joves que treballava estava per sota del nivell de la pobresa**, xifra que el 2016 es mantenia notablement per sobre de la mitjana del conjunt de la població.

- **Desigualtat fiscal: ingressos i despeses poc redistributius**

Amb aquestes bretxes socials, Espanya s'enfronta al repte de reduir el seu impacte a través dels mecanismes de redistribució de la renda i, particularment, a través dels ingressos i les despeses públics. És en aquest apartat, segons els autors de l'informe, on el nostre país troba l'última gran bretxa de la seva desigualtat: **el sistema fiscal espanyol és un dels que menys redistribució generen.**

D'una banda, la despesa social a Espanya (24,7 % del PIB) és cinc punts inferior a la mitjana europea, on es destinen 6.300 euros en paritat de poder de compra per persona, davant dels 10.800 euros que hi inverteix França o els 8.200 d'Itàlia. I l'esforç públic dedicat a protecció social se situa en un escàs 16,8 % del PIB, per sota de la mitjana de l'eurozona (20 %), de Grècia (20,7 %), França (24,4 %) i Itàlia (21,1 %), i ocupa, a més, la penúltima posició en el rànquing europeu en despesa relativa per a famílies i infància, amb tan sols el 0,7 % del PIB.

Departament de Comunicació de "la Caixa"

Andrea Pelayo: 934 044 087 / 618 126 685 / apelayo@fundaciolacaixa.org

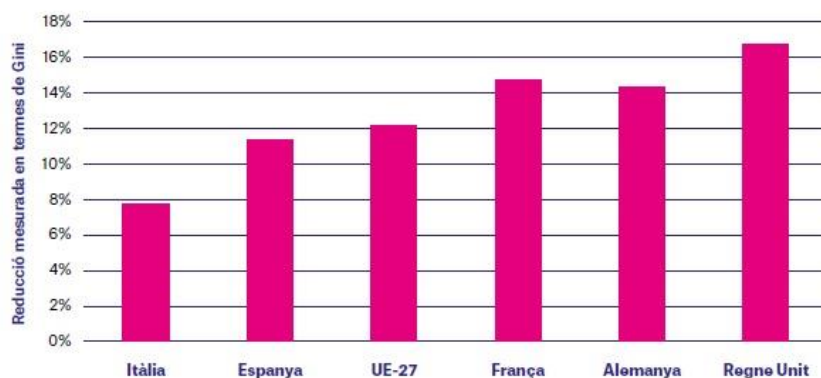
Marina Teixidó: 934 044 092 / 608 099 023 / mteixido@fundaciolacaixa.org

Sala de Premsa Multimèdia: <http://premsa.lacaixa.es/obrasocial/>

 FundlaCaixaCAT #ObservatoriSociallaCaixa

D'altra banda, Espanya és, juntament amb Itàlia, un dels països de la Unió Europea on el sector públic té menys capacitat de redistribució.

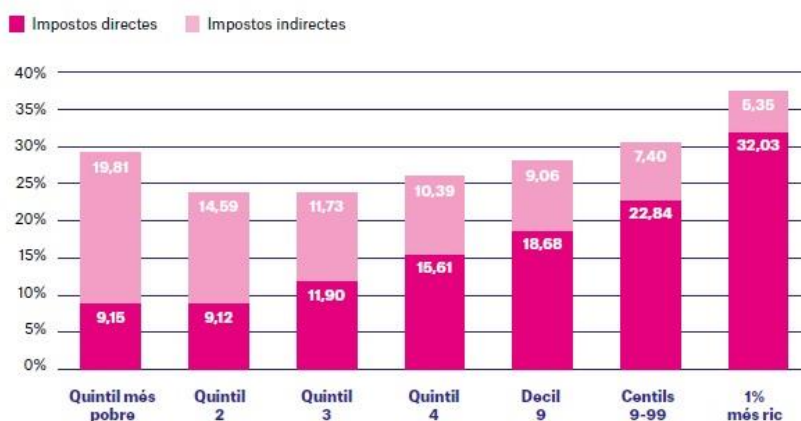
Gràfic 3. Reducció de la desigualtat a través de transferències netes

Font: Eurostat, 2016.

Les raons d'aquesta reducció tan escassa de les desigualtats s'han de buscar, segons els autors, en qui i com paga impostos, o en com es decideixen les prioritats de la despesa pública. Pel que fa als impostos, **Espanya se situa per sota de la mitjana de la Unió Europea, fins a set punts del PIB, amb un sistema molt ineficient i poc progressiu**. A causa del pes dels impostos indirectes, segons un estudi de Fedea, a España els pobres paguen proporcionalment més impostos que la classe mitjana, i només són superats pels més rics.

Gràfic 4. Impostos com a proporció de la renda bruta disponible, 2014

Font: FEDEA.

De la mateixa manera, les despeses públiques que depenen dels pressupostos no suposen un exercici de redistribució: d'acord amb les dades de l'OCDE, i tenint en compte les transferències monetàries, **a Espanya el decil més pobre de renda rep només el 4 % de totes les transferències del sector públic**.

Departament de Comunicació de "la Caixa"

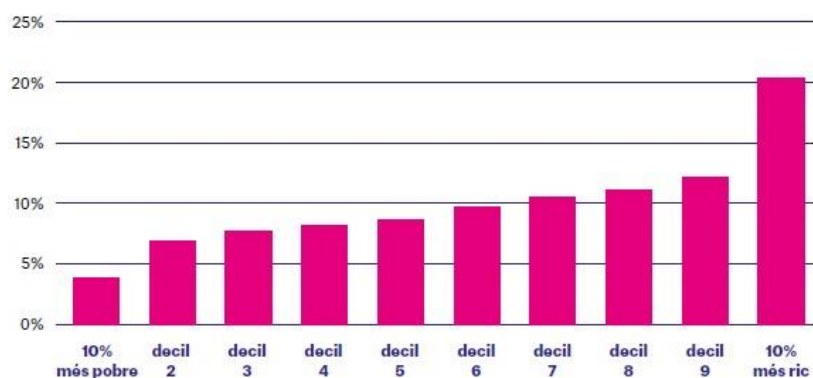
Andrea Pelayo: 934 044 087 / 618 126 685 / apelayo@fundaciolacaixa.org

Marina Teixidó: 934 044 092 / 608 099 023 / mteixido@fundaciolacaixa.org

Sala de Premsa Multimèdia: <http://premsa.lacaixa.es/obrasocial/>

 FundlaCaixaCAT #ObservatoriSociallaCaixa

Gràfic 5. Transferències monetàries per decil d'ingressos

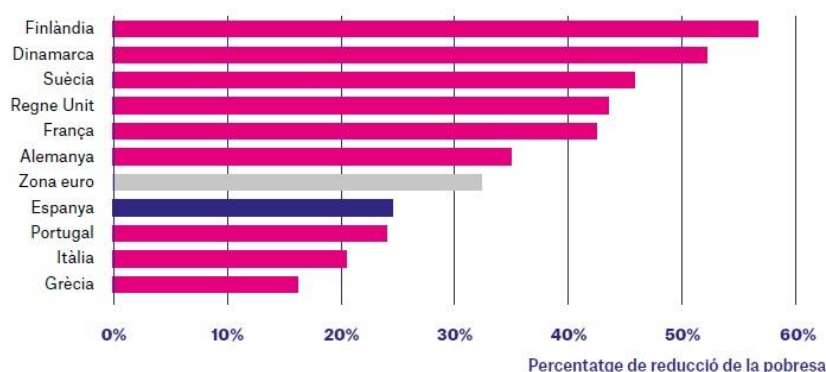

Font: OCDE, 2017.

El resultat d'aquest exercici és que **Espanya és, juntament amb Itàlia, el país de la Unió Europea amb menys transferències netes per al decil més pobre**. D'acord amb els estudis de la Unió Europea, a Espanya tots els decils, llevat del més ric, reben més transferències netes de les que aporten, mentre que en altres països, com Finlàndia, Alemanya o Dinamarca, els contribuents nets al sistema comencen en la classe mitjana, de manera que concentren els esforços de les transferències en les classes més empobrides (Comissió Europea, 2017).

A més, segons dades de l'OCDE, **el 20 % de la població més rica a Espanya guanya sis vegades més que el 20 % més pobre, unes xifres superiors a la mitjana de l'OCDE**. Utilitzant el coeficient de Gini, **Espanya se situa a la mitjana europea en desigualtat d'ingressos (lloc 16), però la desigualtat és més gran després d'impostos i transferències, i baixa fins a la posició 22**.

Gràfic 6. Reducció de la pobresa per transferències socials, 2017

Aquestes Font: elaboració pròpia a partir de l'Eurostat.

Espanya tenen una orientació relativament ineficient.

ciala a

Departament de Comunicació de "la Caixa"

Andrea Pelayo: 934 044 087 / 618 126 685 / apelayo@fundaciolacaixa.org

Marina Teixidó: 934 044 092 / 608 099 023 / mteixido@fundaciolacaixa.org

Sala de Premsa Multimèdia: <http://premsa.lacaixa.es/obrasocial/>

FundlaCaixaCAT #ObservatoriSociallaCaixa

Limitacions dels subsidis condicionats

Segons els experts que han elaborat l'informe, els subsidis actuals, sotmesos tots a condicionants, no han funcionat per quatre motius:

- La **trampa de la pobresa**. Quan s'és perceptor d'un subsidi condicionat, hi ha un desincentiu molt fort per buscar i desenvolupar un treball remunerat, ja que això implica la pèrdua total o parcial del subsidi.
- Els **costos administratius** dels subsidis condicionats. La condicionalitat implica control, i el control implica despeses de gestió i administració.
- L'**estigmatització** associada als subsidis condicionats.
- La **cobertura insuficient** dels programes de subsidis condicionats. Es tracta de programes que no arriben a la totalitat de la població que potencialment en podria ser beneficiària.

La renda bàsica, damunt la taula

Segons els experts, la proposta de crear una renda bàsica ha atret una atenció creixent al llarg dels últims anys per cinc motius:

- El **fracàs dels subsidis condicionats**.
- El **treball assalariat ja no és garantia** de lliurar-se de la pobresa.
- La proliferació d'**experiments sobre la renda bàsica**. En els últims anys, s'han posat en funcionament o estan encara vigents proves pilot en aquest àmbit a Nova York, Finlàndia, Barcelona, Utrecht, Namíbia...
- La **mecanització i la substitució de molts llocs de treball**.
- Unes **condicions de vida i de treball cada cop pitjors**. Encara que es parla de recuperació econòmica, les condicions en què viu la gran majoria de la població són pitjors que abans que esclatés la gran crisi, fa una dècada.

D'altra banda, els autors també reconeixen que la renda bàsica no és de fàcil aplicació, i que cap estat no ha aconseguit aplicar-la fins avui perquè els costos de finançament són potencialment elevats. En aquesta línia, els autors comparen la proposta amb la prestació d'ingressos mínims, també de difícil aplicació perquè, per exemple, en el cas d'Espanya, és competència de les comunitats autònomes.

La proposta: una renda bàsica universal

Departament de Comunicació de "la Caixa"

Andrea Pelayo: 934 044 087 / 618 126 685 / apelayo@fundaciolacaixa.org

Marina Teixidó: 934 044 092 / 608 099 023 / mteixido@fundaciolacaixa.org

Sala de Premsa Multimèdia: <http://premsa.lacaixa.es/obrasocial/>

 FundlaCaixaCAT #ObservatoriSociallaCaixa

Davant d'aquesta realitat, segons els autors de l'informe, sorgeix la necessitat d'emprendre una **reforma en profunditat del nostre sistema de protecció social**, per adequar-lo a les noves necessitats socials i econòmiques. Així, Jordi Sevilla inclou en l'informe una proposta concreta d'un **crèdit fiscal universal**: una renda garantida que assegurí el mínim nivell d'ingressos necessari per satisfer les necessitats més bàsiques de tot individu.

Aquesta proposta parteix del reconeixement que el nostre sistema ja disposa d'un ingrés mínim, definit en el mínim personal i familiar de l'IRPF, que ens serveix de referència per establir la renda mínima garantida, que es resta a la quota de l'impost (ingrés per tipus impositiu). La proposta ha d'anar acompanyada d'una aproximació gradual de la resta de les prestacions a aquest nivell mínim.

- **Un funcionament senzill i transparent**

El funcionament de la proposta és senzill: tots els ciutadans tindrien l'obligació de presentar la seva declaració de la renda i, si estiguessin per sota del mínim vital, l'estat els retornaria la diferència; en cas, contrari haurien de pagar.

Els passos que s'haurien de seguir per articular la proposta són els següents:

- Determinar un **nivell mínim de renda garantida** igual per a tothom, independentment dels ingressos. No obstant això, es podria incrementar en funció de les circumstàncies familiars.
- **Fixar la tarifa i la seva escala de gravamen** (tipus únic o progressiu). Aquesta escala s'aplicaria sobre la renda de tots els ciutadans, els quals tindrien l'obligació de declarar els seus ingressos totals i la seva situació familiar.
- **Calcular la quota de l'impost**, resultat de multiplicar els ingressos de l'individu pel tipus impositiu.
- **Restar la renda mínima garantida a la quota**. D'aquesta manera, per a nivells d'ingressos superiors al mínim fixat, l'impost seria positiu (pagarien), mentre que per a ingressos inferiors seria negatiu (rebrien).

Paral·lelament, segons Jordi Sevilla, la gran quantitat de prestacions i transferències socials de l'Estat s'haurien d'anar assimilant gradualment, en un període de temps transitori, al mínim vital esmentat, «de manera que posem fi a les grans diferències que presenten i a la falta de lògica que suposa tenir prestacions per sota d'un mínim que es considera de subsistència». L'objectiu seria aconseguir una integració progressiva de totes les polítiques públiques relacionades amb la renda i la situació

Departament de Comunicació de "la Caixa"

Andrea Pelayo: 934 044 087 / 618 126 685 / apelayo@fundaciolacaixa.org

Marina Teixidó: 934 044 092 / 608 099 023 / mteixido@fundaciolacaixa.org

Sala de Premsa Multimèdia: <http://premsa.lacaixa.es/obrasocial/>

 FundlaCaixaCAT #ObservatoriSociallaCaixa

familiar dels individus, simplement canalitzant-les a través de la declaració de l'impost. Un impost, com a **dret de ciutadania**, obligatori per a tothom.

Autors de l'informe

A més de Jordi Sevilla, economista i exministre d'Administracions Públiques (2004-2007), han participat en l'informe José Moisés Martín Carretero, professor d'Economia i Emprenedoria a la Universitat Camilo José Cela; Ana Berenguer, vicepresidenta d'Anàlisi i Estudis de l'Equip de Desenvolupament Econòmic de l'Ajuntament de Nova York (NYCEDC); José Antonio Noguera, de la Universitat Autònoma de Barcelona; Belén Santa Cruz Díez, economista i periodista; Daniel Raventós, president de la Xarxa Renda Bàsica i professor de la Facultat d'Economia i Empresa de la Universitat de Barcelona; J. Ignacio Conde-Ruiz, de la Fundación de Estudios de Economía Aplicada (Fedea) i la Universitat Complutense de Madrid; Luis Ayala Cañón, de la Universitat Rei Juan Carlos; Milagros Paniagua San Martín, de l'Autoritat Independent de Responsabilitat Fiscal; i Manuel Alejandro Hidalgo Pérez, del Departament d'Economia, Mètodes Quantitatius i Història Econòmica de la Universitat Pablo de Olavide de Sevilla.

Observatori Social de "la Caixa"

L'Observatori Social de "la Caixa" constitueix una iniciativa per a l'estudi dels nous fenòmens socials en quatre àrees: inclusió social, educació, ciència i cultura. L'anàlisi de l'Observatori Social de "la Caixa" es nodreix d'un baròmetre d'indicadors clau sobre temes d'interès social als països membres de la Unió Europea i l'OCDE, a més d'articles, entrevistes i ressenyes signades per experts.

Departament de Comunicació de "la Caixa"

Andrea Pelayo: 934 044 087 / 618 126 685 / apelayo@fundaciolacaixa.org

Marina Teixidó: 934 044 092 / 608 099 023 / mteixido@fundaciolacaixa.org

Sala de Premsa Multimèdia: <http://premsa.lacaixa.es/obrasocial/>

 [FundlaCaixaCAT](https://twitter.com/FundlaCaixaCAT) #ObservatoriSociallaCaixa